בן דוד בא בדור שכולו זכאי או כולו חייב

ואמר רבי יוחנן אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב בדור שכולו זכאי דכתיב ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ בדור שכולו חייב דכתיב וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע וכתיב למעני אעשה

לסדרי הגאולה ישנם שתי דרכים או כלו זכאי מצד ישראל עם קדושו או כלו חייב מצד העמים הנוגשים ורודים בנו שיושלם עונם, ועל זה נאמר „לא בצדקתך וגו׳ כי ברשעת הגוים האלה וגו׳" (דברים ט׳ ה׳), וכשמגיעים ימים אשר הקטגוריא על ישראל מתרבה, אז פותחים פתח לעמים — שהם תמיד בבחינת הבא לטמא פותחין לו — שירבו בשנאת ישראל ולהציקם, ובזה נשלם להם עונם והקטגוריא מסתתמת, כי מי המה המקטרגים על ישראל הלא אך העמים ושריהם, וכשהם פותחים פיהם הטמא אומרים להם טלו קורה מבין עיניכם, וגם כי על ידי זה הם יורדים לבאר שחת, ונפשם מתגעלת בדם נקי אשר שופכים, ונטמאים במגע ובמשא, ולא יוכלו עוד להביט בקדושתם של ישראל ונסתם פיהם זאז הם בבחינת „הכסיל חובק את ידיו ואוכל את בשרו" (קהלת ד׳ ה׳), כי גם על ידי זה מוצאים המה שובע לרעבון נפשם ולצמאונם לרשע ולחמס, ונחדלים על ידי זה מן העולם.

אף גם זאת כשאין כח בכף הזכות של ישראל בכדי להכריע, מתגלה חסד עליון, חסד טהור, לדון הכל לפי השרש והמקור, לא כרגיל שדנים לפי הענפים, ובהיות שכל מקור כשלונם של ישראל לא מעצמם הוא, כי מצד עצמם הם כבר מבוררים מראשית ימות עולם, שהם נקראים ראשית, ו„בראשית נמי מאמר הוא" (ראש השנה לב א), וכל כשלונם הוא אך זרק מזוהמתם של העמים המתגרים בישראל להחטיאם ולהכשילם, ואז אם לפי הענפים חובתם של ישראל רבה היא מאד, הנה לפי השרש והמקור כל מה שהחובות יותר גדולים ורבים יותר גדול ועמוק הוא המשפט עליהם ועל ראשם, וזהו סוד מה שארז״ל (ב״ק קיג, א) אם עכו״ם וישראל באים לדין אם לזכותו של ישראל אומרים לו כך דיננו ואם לאו אומרים להם כך דינכם, והוא גם מה שאמרו במדרש ביום הכיפורים הקדוש ברוך הוא לוקח כל עוונותיהם של ישראל ומחביאם תחת פורפירא שלו, היינו שדן אז לפי השרש, וכל מה שהשטן יותר מרבה להביא חטאם הכל נפחת ונמעט, כי הכל נזקף על חשבונם, „בימים ההם ובעת ההיא נאם ד׳ יבוקש את עון ישראל ואיננו ואת חטאת יהודה ולא תמצאנה כי אסלח לאשר אשאיר" (ירמיה נ׳ כ׳).

ואמנם גלוי השבילים הללו, איך שהעמים הטילו זוהמא ואיך הם פוגעים בישראל, יש בזה גם משום סכנה, שעל ידי זה שהשבילים גלויים, עלול שמתוך זה עצמו יתרבו עונות בישראל, ומתוך כך נוח יותר להעניש את ישראל לפי הענפים וכאלו כל חטאיהם הם מעצמם ולא מהעמים, למען להסתיר ולהעלים את השרש והשבילים הללו, שכל העלמה בזה מביאה עמה סתימה וקצוץ לשבילים הללו, והעמים הולכים ונפרדים מישראל, אכן כשהסאה גדושה, ההכרח לפתוח את המקור ולגלות את השבילים ולזקוף הכל על חשבונם של העמים, לכן אין פלא אם בזמן רבוי הצרות שהעמים מצירים לישראל מתרבים או לפעמים העונות בישראל, וזהו הפתרון למה שאנו רואים בעינינו למגינת לבבנו.

גם רבוי העונות שלנו מוסיפים חטא על פשע על ראשי העמים, שיושלם עונם מהר ותתמלא סאתם, „ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזרה" (ויקרא ט״ז כ״ב).

ואמנם ההגנה העקרית לבל תתרבה המגפה הרוחנית על ידי גלוי השבילים, היא הצעקה והאנחה והמחאה הנמרצה, שיראי ד׳ מתאמצים למחות בכל עז ועצמה, נגד עושי רשעה ומרימי יד בקדושתנו הנצחית, כי על ידי זה שכינתא קמה מעפרה ומגלגלת הכל על העמים, ומקורם נכזב, כי גם יחיד שעשה תשובה מוחלין לו ולכל העולם כלו (יומא פו ב) שלא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא, כאשר ישראל הם גוף אחד מוצק, ונעשים אז בבחינת „עמד ניקף וגדר את שלו מגלגלין עליו את הכל" (ב״ב ד׳ ב׳), כלומר כל הזכיות על ישראל וכל החובות על העמים.

כשהסאה גדושה ואין עצה כי אם שהעמים ירבו בחטאים, למען יוחנקו בעצם בגרונם, ולפנות מקום שישראל יגיעו לידי „רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם", יש הבדל בין הימים הקודמים לימים של עקבתא דמשיחא; שאם אמנם גדולה היא הסרת הטבעת יותר ממ״ח נביאים ובימי המן חזרו ישראל בתשובה (ראה מגילה יד א). אבל לפי שעכ״פ היתה להם יד להחזיר את ישראל בתשובה עם מרבית הטובה נגרמה גם רעה שעוד לא נסתלקו לגמרי מעל ישראל.

*) יש לפרש דבריו אליבא דר׳ יהוש... שאם ישראל יעשו תשובה רצונית נגאלין, ואם לאו הקב״ה מעמיד להם מ... כהמן הרשע שיעשו תשובה הכרחית ונגאלין. וזה שאמר ב׳דור שכולו זכא... היינו תשובה רצונית כמ״ש ׳ועמך כולם צדיקים׳, או ׳בדור שכולו חיי... שיעמיד להם הקב״ה מלך כהמן שע״י זה יעשו תשובה ויהיו נגאלין כמ״... ׳וירא כי אין איש׳, וסיפא דקרא ׳ותושע לי זרועי׳..."

"אבל דור של עקבא דמשיחא הם יוצאים מכלל... שהם כדברי תיקוני זוהר ׳טוב מלגאו וביש מלבר׳, והם ׳חמורו של מ... שנאמר עליו ׳עני ורוכב על חמור׳, והכוונה כמו חמור שמבחוץ יש בו... סימני טומאה, א״כ הטומאה בולטת בו ביותר, מבחזיר ובגמל וכיו״ב,... בהם סימן טהרה אחד על כל פנים, ומ״מ יש בו בפנימיותו ענין קדושה ג... שהרי הוא קדוש בבכורה... וכן הן הנשמות של אותם שהסגולה הישרא... לבדה מתגלה בהם בעקבא דמשיחא ולהם יש תרופה, אע״פ שיש בהם סי... גדול, וחושך רב וכבד מאוד..."

אולם בעקבתא דמשיחא שנדרש שסאת העמים תתמל... אין גם בהסרת הטבעת התעוררות לתשובה*) כדי ש„לא... הרשע על גורל הצדיקים למען לא ישלחו הצדיקים... ידיהם" (תהלים קכ״ה ג), וזוהי באמת סבת אריכת הגל... שישראל צריכים להיות מזוקקים כל כך עד שלא יה... אומה ולשון וביחוד לעשו הוא אדום שום חלק ונחלה... של ישראל, ורק מתוך אהבה גמורה שאינה מתעוררת... יסורים ועניים יתעוררו ישראל להתגעגע לאביהם שבשמי... נוהרים אחרי תורתו, וזהו „ועלו מושיעים בהר ציון ל... הר עשו והיתה לד׳ המלוכה" (סוף עובדיה), והיינו שע... שגם לו יש חלק בגדולתן של ישראל על ידי שהצר ל... אותם, לזאת יעלו המושיעים בהר ציון לשפוט את הר ע... שלא על ידו התעוררו ישראל לתשובה ולא על ידו החזי... של גבורה בכל משך ימי הגלות לעבוד את ד׳ ולמסור נ... על התורה והמצוה, אז ימחו העמים כליל מן העולם, ו... המלוכה בבחינת „ונשגב ד׳ לבדו ביום ההוא" (ישעיה... וכמו שכתוב „יהי לך לבדך ואין לזרים אתך" (משלי...

ואנו בטוחים שבאחרית הימים ישובו ישראל תשובה... זור לא יעבור בתוכם, וכדי להכשיר את זה מוטלת הח... כל מי שיראת ד׳ נגעה ללבבו להשכים לדבר, לצעוק... בתקוה בטוחה כי נצוץ אורם של ישראל יחזור ויתל... לאש לוהטת אחרי ד׳ ותורתו וכתפלתנו „ומביא גואל לבנ... למען שמו באהבה".